

# بررسی خصوصیات روان‌سنجی فرم کوتاه پرسشنامه چشم‌انداز زمان در جمعیت بزرگ‌سالان شهر تهران

سوسن علیزاده فرد<sup>۱\*</sup>، طیبه محتشمی<sup>۲</sup>، مرجان حقیقت‌گو<sup>۳</sup>، فیلیپ جورج زیمباردو<sup>۴</sup>

۱. استادیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)
۲. کارشناس ارشد روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
۳. کارشناس ارشد روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
۴. استاد گروه روان‌شناسی، دانشگاه استنفورد آمریکا، استنفورد، آمریکا.

## چکیده

**مقدمه:** این پژوهش با هدف بررسی خصوصیات روان‌سنجی مقیاس چشم‌انداز زمان زیمباردو فرم کوتاه در جمعیت بزرگ‌سالان شهر تهران انجام شد.

**روش:** نمونه آماری این پژوهش عبارت بود از ۴۰۰ زن و مرد بزرگ‌سال شهر تهران که با استفاده از روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای از جامعه آماری انتخاب شدند. در پژوهش حاضر از فرم ۳۶ سؤالی مقیاس چشم‌انداز زمان و فرم کوتاه پرسشنامه شخصیتی نئو استفاده شد.

**نتایج:** یافته‌ها نشان داد که ضریب پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ حاکی از پایایی مطلوب برای کل مقیاس و هر کدام از عامل‌ها بود. همچنین نتایج نشان داد که عامل‌های مقیاس چشم‌انداز زمان با ویژگی‌های شخصیتی نئو فرم کوتاه رابطه معنی‌دار دارند. همچنین نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نیز بیانگر وجود ۵ عامل گذشته منفی، خوش‌گذران در زمان حال، آینده‌نگر، گذشته مثبت و منفعل در زمان حال می‌باشد که در مجموع ۳۷ درصد واریانس کل را تبیین می‌کند. البته نسبت به نسخه اصلی پرسشنامه چشم‌انداز زمان با تغییراتی در برخی از گویه‌ها همراه بود. در تحلیل عاملی تأییدی نیز نتایج حاکی از برازش قابل قبول در تعیین عامل‌ها با گویه‌های جدید بود.

**بحث و نتیجه‌گیری:** نتایج به دست آمده بیانگر آن است که پرسشنامه چشم‌انداز زمان با تغییرات اعمال شده در برخی گویه‌ها برای استفاده در جامعه ایرانی، ابزاری پایا و روا است.

دوفصلنامه علمی - پژوهشی

## روان‌شناسی بالینی و شخصیت

(دانشور رفتار)

دوره ۱۴، شماره ۲، پیاپی ۲۷  
پاییز و زمستان ۱۳۹۵  
صص: ۱۶۹-۱۵۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۸/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۳/۱۰

Biannual Journal of

## Clinical Psychology & Personality

(Daneshvar-e-Raftar)

Vol. 14, No. 2, Serial 27

Autumn & Winter  
2016-2017

pp.: 157-169

**کلیدواژه‌ها:** خصوصیات روان‌سنجی، فرم کوتاه پرسشنامه چشم‌انداز زمان، بزرگ‌سالان، شهر تهران.

\*Email: salizadehfard@gmail.com

## مقدمه

باورها و شناخت‌ها در زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها نقش مهمی ایفا می‌کند. مجموعه این باورها و شناخت‌ها نیز هر یک ممکن است با یکی از ویژگی‌های شخصیتی در ارتباط باشند. درواقع افراد در واکنش به موقعیت‌ها و شرایطی که با آن مواجه می‌شوند، به‌طور هم‌زمان تحت تأثیر عوامل موقعیتی و شخصیتی قرار می‌گیرد [۱].

درواقع نظریات گوناگونی درباره عوامل مؤثر بر شکل‌گیری شخصیت انسان و تحلیل ویژگی‌های هر عامل در روان‌شناسی شخصیت و روان‌شناسی شناختی مطرح است. یکی از مفاهیم جدید روان‌شناسی که به‌نوعی هم با عوامل فردی و هم با عوامل محیطی-اجتماعی درگیر است، مفهوم چشم‌انداز زمان<sup>۱</sup> می‌باشد. چشم‌انداز زمان یکی از مفاهیم جدیدی است که در دهه‌های اخیر در ادبیات روان‌شناسی شناختی و شخصیت وارد شده و تحقیقات زیادی را به خود معطوف داشته و به‌عنوان یک بعد اساسی در ساختار روان‌شناسی شناختی، تجارب انسان را برحسب زمان گذشته، حال و آینده تفکیک می‌کند. در این نظریه بیان می‌شود که افراد نسبت به زمان دارای جهت‌گیری‌های شناختی بوده و همین موجب می‌شود تا ویژگی‌های شخصیتی خاصی را سبب گردد [۲].

زمان همواره مفهومی جذاب و چالش برانگیز بوده که از دیدگاه‌های مختلف به آن پرداخته شده است. این تعاریف و رویکردهای متفاوت را می‌توان به دو دسته کلی تقسیم نمود. دسته اول شامل رویکردهایی مانند فیزیک و علوم تجربی است که زمان را مقوله‌ای عینی، پیوسته و قابل اندازه‌گیری می‌دانند که برای همه مفهومی مشابه و جهان شمول دارد. بر همین اساس سایر مفاهیم وابسته به زمان نیز (مانند سرعت) معنی مشابه و جهان شمول خواهند یافت.

اما دسته دوم شامل رویکردهایی می‌شود که زمان را مفهومی ذهنی، درونی و وابسته به فرد می‌شمارند. در این معنا، مفهوم زمان از فردی به فرد دیگر (حتی از جامعه‌ای به جامعه دیگر) متفاوت است. شاید کانت<sup>۲</sup> [۳] اولین کسی بود که به جنبه‌های درونی زمان اشاره کرد. او زمان را به‌عنوان ابزاری در ذهن انسان می‌دانست که وابسته به تجارب فردی و اجتماعی است.

جانن<sup>۳</sup> [۴] به رابطه بین رفتار انسان و ادراک زمان پرداخت. او بیان می‌کرد که ارتباط نزدیکی بین زمان و

فرایند جامعه‌پذیری وجود دارد، به‌طوری‌که مفاهیم مشابه و درونی شده زمان را ناشی از قوانین اجتماعی می‌دانست. او معتقد بود که انسان از یک‌سو مفهوم زمان را می‌سازد و از سوی دیگر خود را با آن سازگار می‌کند. فریس<sup>۴</sup> [۵] سه سطح در مفهوم زمان را مطرح نمود: مفهوم فیزیولوژیکی زمان، مفهوم ادراکی زمان و مفهوم ارزیابی زمان. وی عوامل شناختی و انگیزشی را در تعامل مستقیم با زندگی واقعی می‌دید و از این‌رو ارزیابی زمان را نتیجه چگونگی تجربه زمان می‌دانست [۶].

یکی از مؤثرترین نظریات این گروه متعلق به کورت لوین<sup>۵</sup> [۷] است. او تأکید می‌کرد که ادراک زمان تحت تأثیر زمینه اجتماعی و فرایندهای انگیزشی فرد حاصل می‌شود. لوین تحت تأثیر مفهوم نظریه میدانی در فیزیک، مدعی بود که اثر نیروهای روان‌شناختی هم‌زمان که در میدان روان‌شناختی یا فضای زندگی<sup>۶</sup> عمل می‌کنند، موجب سازمان‌دهی رفتار می‌گردند. از این‌رو، میدان روان‌شناختی یا فضای زندگی مفهوم اصلی و کلید درک نظریه میدانی او به شمار رفته است. این فضا به نظر لوین شامل شخص، محیط روان‌شناختی یا بخشی از محیط اجتماعی و مادی فرد می‌شود که به‌طور روان‌شناختی در یک لحظه خاص با او درگیر شده و مرتبط می‌شود. چرا که با اهداف او در همان لحظه خاص رابطه دارد. فضای زندگی شخص، جهان روان‌شناختی او یا موقعیت حال یا اکنون اوست و معرف یک الگو یا یک عامل یا یکی از محرک‌هایی است که در زمان گذشته یا آینده بر رفتار فرد در یک لحظه خاص حال یا اکنون اثر می‌گذارد [۸]. به دنبال این دیدگاه ناتین<sup>۷</sup> [۹] نیز زمان حال را متأثر از ساختارهای شناختی دانست؛ که از یک‌سو حاصل تجربیات گذشته و از سوی دیگر نتیجه فرایندهای انگیزشی وابسته به زمان آینده می‌داند. البته شایان ذکر است که او نقش آینده را در زمان حال بیشتر و مؤثرتر می‌دانست [۱۰].

چنین مفهوم میدانی از زمان و ادراک آن، در بیشتر نظریات اخیر دیده می‌شود. مثلاً بندورا<sup>۸</sup> در نظریه خودکارآمدی<sup>۹</sup>، یک مثلث زمانی را مطرح می‌کند که در آن تجربیات گذشته و ارزیابی‌های زمان حال بر آینده تأثیر می‌گذارند [۱۱].

<sup>4</sup> Fraisse,

<sup>5</sup> Lewin, K.

<sup>6</sup> life space

<sup>7</sup> Nuttin, J.

<sup>8</sup> Bandura, A.

<sup>9</sup> self- efficiency

<sup>1</sup> Time Perspective

<sup>2</sup> Kant, I.

<sup>3</sup> Janet, P.

۲۱۱ روش بررسی چشم‌انداز زمان را شناسایی کردند؛ اما بسیاری از آن‌ها مشکلاتی برای به‌کارگیری در سطح وسیع داشتند. مثلاً بیشتر ابزارهای ابتدایی به‌صورت آزمون‌های فرافکن تصویری، مبتنی بر قصه‌گویی، جملات ناتمام و استعاره‌های زمانی بودند که عمدتاً اعتبار و همبستگی درونی کمی دارند [۱۵]. ابزارهایی که بعدها ساخته شد نیز بیشتر بر یک جنبه از زمان (عمدتاً زمان آینده) تمرکز داشته و همه ابعاد چشم‌انداز زمان را دربر نمی‌گرفتند [۱۹]. تا آنکه پرسشنامه چشم‌انداز زمان استنفورد<sup>۳</sup> در سال ۱۹۹۰ توسط زیملاردو طراحی شد [۱۹]. اگرچه این پرسشنامه نیز دارای اشکالاتی بود (ساختار عاملی ناثباتی داشت)، اما خود مقدمه‌ای شد تا زیملاردو و بوید<sup>۴</sup> در سال ۱۹۹۹ پرسشنامه ۵۶ گویه‌ای چشم‌انداز زمان را با اعتبار و روایی قابل قبولی ارائه کردند. این پرسشنامه مشتمل بر ۵ عامل است: گذشته منفی، گذشته مثبت، آینده، حال منفعل و حال خوش‌گذران.

در این معنا بازتاب‌های گذشته منفی به‌صورت آسیب، درد و پشیمانی موجب جهت‌گیری منفی نسبت به گذشته شده و بازتاب‌های گذشته مثبت به شکل احساس خونگرمی و نگرش‌های عاطفی به سمت گذشته بازنمایی می‌شوند. بازتاب‌های لذت‌جویی در زمان حال شامل لذت‌جویی و گرایش‌های هیجان‌خواهی و تنوع‌طلبی می‌باشد و فردی با چنین ویژگی‌هایی اساساً در زمان حال زندگی می‌کند و تأمل، برنامه‌ریزی و نگرانی اندکی برای پیامد رفتارهایش دارد. بازتاب‌های حال منفعل نیز به‌صورت درماندگی، پذیرش افراطی شرایط و ناامیدی در زندگی آشکار می‌شود. این همه در حالی است که بعد آینده چشم‌انداز زمان شامل بازنمایی‌های ذهنی از پیامدهای آینده و اهمیت آن‌ها، نگرانی، مسئولیت‌پذیری، برنامه‌ریزی و کوشش برای رسیدن به اهداف آینده و پاداش‌های آن است [۱۰].

در ادامه فرم‌های ۲۲ و ۳۶ گویه‌ای این پرسشنامه نیز مورد بررسی قرار گرفت که به ادعای زیملاردو و همکارانش (۲۰۰۲) فرم ۳۶ گویه بعد از فرم کامل، بیشترین اعتبار و روایی را در ۵ عامل داراست. تاکنون این پرسشنامه در کشورهای مختلف مورد بررسی قرار گرفته و نتایج حاصل نشان می‌دهد که این پرسشنامه در بعضی کشورها کاملاً با همین ۵ عامل دارای روایی و اعتبار هستند، اما در برخی کشورها تعداد عوامل کاهش یافته است [۳۰]. برای مثال در ایتالیا این عوامل به ۳ عامل تبدیل شده بود [۶].

در این حالت با این سؤال روبرو می‌شویم که آیا این

از بین نظریات اخیر، زیملاردو<sup>۱</sup> و همکارانش به‌طور مستقیم به معرفی مفهوم چشم‌انداز زمان پرداخته و معتقدند نوع جهت‌گیری روان‌شناختی افراد نسبت به زمان، در تبیین و پیش‌بینی رفتار آن‌ها تأثیرگذار است [۱۲]. چشم‌انداز زمان بازتاب شیوه شناختی افراد برای ارتباط با مفهوم روان‌شناختی گذشته، حال و آینده است به‌طوری‌که بر تصمیم‌گیری و اقدامات متعاقب آن تأثیرگذار باشد [۱۳]. چشم‌انداز زمان برای هر فرد تحت تأثیر فرایندهای جامعه‌پذیری، الگوسازی، تعلیم و تربیت، فرهنگ و سایر عوامل محیطی شکل می‌گیرد [۱۴]. زیملاردو حتی نقش عوامل موقعیتی و زودگذر (مانند استرس) را هم در جهت‌گیری نسبت به زمان مهم می‌داند؛ اما این تمایلات و جهت‌گیری‌های کوتاه‌مدت کم‌کم تبدیل به یک سوگیری کلی و غالب نسبت به یک زمان خاص می‌گردد. زیملاردو این سوگیری غالب و جهت‌گیری فعال را چشم‌انداز زمان نامیده و حتی آن را به‌عنوان یک صفت شخصیتی نسبتاً ثابت و قدرتمند تلقی می‌کند [۹].

درواقع چشم‌انداز زمان یک فرایند ساختاری-شناختی در عملکرد فردی و اجتماعی است. اغلب به‌طور ناهشیار، تجارب فردی و اجتماعی فرد را پردازش کرده و آن‌ها را در قالب‌های زمانی خاصی؛ رمزگردانی، ذخیره و بازنمایی می‌کند. نوع چشم‌انداز ما نسبت به زمان، به شکلی بسیار پویا از یک سو بر قضاوت‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و اعمال ما، و از سوی دیگر بر انتظارات، اهداف، گمانه‌زنی‌ها و تصورات ما اثر می‌گذارد. برای مثال اگر کسی نسبت به گذشته چشم‌اندازی مثبت داشته باشد و آن را شاد، پراحساس و خاطره‌انگیز (نوستالژیک) بداند، در تعبیر و پاسخ به حوادث امروز نیز مثبت عمل خواهد کرد.

مفهوم چشم‌انداز زمان به‌عنوان یک صفت شخصیتی توسط تحقیقات تجربی فراوانی حمایت شده و اثر آن در موارد زیادی مانند رابطه ابعاد چشم‌انداز زمان با بهزیستی روان‌شناختی [۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸]، با شادکامی [۱۹، ۲۰، ۲۱] و رضایت از زندگی [۱۹ و ۲۲] نشان داده شده است. همچنین تأثیر آن بر سلامت روان [۲۳]، افسردگی، اضطراب و پرخاشگری [۱۰]، مصرف الکل، دخانیات و مواد [۲۴]، فعالیت بدنی [۲۵]، سهولت‌نگاری [۲۶]، کیفیت زندگی و اختلالات روان‌شناختی [۲۷]، چاقی، ورزش و مصرف سیگار [۲۸] به تأیید رسیده است.

تاکنون برای بررسی و ارزیابی چشم‌انداز زمان ابزارهای مختلفی طراحی شده‌اند. مک گرات و کلی<sup>۲</sup> [۲۹] تعداد

<sup>3</sup> Stanford Time Perspective Inventory (STPI)

<sup>4</sup> Boyd

<sup>1</sup> Zimbardo

<sup>2</sup> McGrath, J.E. & Kelly, J.

## ابزارهای پژوهش

۱- مقیاس چشم‌انداز زمان زیمنباردو (ZTPI):<sup>۱</sup> این پرسشنامه توسط زیمنباردو و بوید (۱۹۹۹) طراحی و ساخته شده است. ZTPI پرسشنامه‌ای با ۳۶ عبارت است که در طیف لیکرت پنج‌درجه‌ای نمره‌گذاری می‌شود (اصلاً مطابق خصوصیات من نیست = ۱ تا کاملاً مطابق خصوصیات من است = ۵). بر این اساس شرکت‌کنندگان برحسب توافقی که با عبارات و یا گویه‌ها دارند، نمره‌ای از یک تا پنج می‌دهند.

این پرسشنامه پنج زیر مقیاس دارد که شامل گذشته منفی (PN)<sup>۲</sup> (مانند گذشته خاطرات ناخوشایند زیادی با خود دارد و من ترجیح می‌دهم درباره‌ی آن‌ها فکر نکنم) خوش‌گذران در زمان حال (PH)<sup>۳</sup> (مانند تلاش می‌کنم که هر ساعت از روزهای زندگی‌ام را تا جایی که ممکن است به بهترین وجه بگذرانم)، آینده‌نگر (F)<sup>۴</sup> (مانند با استفاده از برنامه‌های منظم، کارهایم را به‌موقع تمام می‌کنم)، گذشته مثبت (PP)<sup>۵</sup> (مانند فکر کردن درباره گذشته برایم لذت‌بخش است) و منفعل در زمان حال (PF)<sup>۶</sup> (مانند زندگی را قسمت و سرنوشت تعیین کرده است) می‌باشد. جهت بررسی روایی و پایایی، طراحان این ابزار در ۲۶ نمونه از ۲۴ کشور پرسشنامه را مورد ارزیابی قرار دادند و گزارش کردند که این پرسشنامه از روایی و پایایی قابل قبولی برخوردار است اگرچه شاخص منفعل در زمان حال نسبت به دیگر مؤلفه‌ها از پایایی کمتری برخوردار است. در مجموع، طراحان این پرسشنامه شاخص‌های ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (RMSEA=۰/۰۵۷)، ریشه مجذورات میانگین باقیمانده استاندارد شده (SRMR = ۰/۰۶۲) و شاخص برازش تطبیقی (CFI=۰/۰۸۶) را برای این ابزار مناسب گزارش کردند [۳۱].

۲- پرسشنامه ویژگی‌های شخصیتی فرم کوتاه (NEO-FFI)<sup>۷</sup>: این پرسشنامه توسط کاستا و مک-کری<sup>۸</sup> در ۱۹۸۵ به‌عنوان پرسشنامه شخصیتی نئو معرفی شد که شامل دو فرم بلند و فرم کوتاه می‌باشد. در پژوهش حاضر از فرم کوتاه این پرسشنامه استفاده شده است. فرم کوتاه پرسشنامه دارای ۶۰ عبارت یا گویه می‌باشد و در یک

آزمون برای بررسی‌های بین فرهنگی ابزار مناسبی است یا خیر؟ برای آنکه از این پرسشنامه برای بررسی‌های بین فرهنگی استفاده شود لازم است تا این ابزار در کشورهای دیگر نیز با همین ۵ عامل، دارای روایی و اعتبار قابل قبول باشد. از این رو زیمنباردو و همکارانش به بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی این پرسشنامه در کشورهای مختلف پرداخته‌اند. گزارش اولیه این بررسی بر روی ۲۴ کشور در سال ۲۰۱۴ منتشر شد [۳۰].

در همین راستا هدف این پژوهش بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی فرم کوتاه ۳۶ گویه‌ای پرسشنامه چشم‌انداز زمان می‌باشد تا قدمی در راه بومی‌سازی دست‌آوردهای روان‌شناسی باشد.

## روش

### نوع پژوهش

طرح پژوهش حاضر توصیفی از نوع زمینه‌یابی بود.

### آزمودنی

**الف) جامعه آماری:** جامعه آماری شامل کلیه زنان و مردان بزرگسال ساکن شهر تهران در سال ۱۳۹۴ بود.

**ب) نمونه پژوهش:** تعداد گروه نمونه برحسب فرمول کوکران و با محاسبه خطای ۵ درصد حدود ۳۸۵ نفر بود که با احتمال پرسشنامه‌های ناقص، تعداد ۴۰۰ نفر در نظر گرفته شد. این تعداد به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای برحسب مناطق ۲۲گانه شهر تهران انتخاب شدند. به‌طوری‌که ابتدا از کل مناطق ۲۲گانه، به‌طور تصادفی ۱۰ منطقه انتخاب شدند تا از هر کدام ۴۰ نفر به‌صورت در دسترس به پرسشنامه پاسخ دهند. نهایتاً ۲۷۱ نفر زن و ۱۲۹ نفر مرد، نمونه مورد بررسی را تشکیل داد. شرایط ورود به نمونه شامل دامنه سنی ۱۸ تا ۴۲ سال و عدم مصرف داروهای روان‌پزشکی یا روان‌گردان برای حداقل دو ماه بود. میانگین سنی گروه نمونه مورد پژوهش ۲۶/۸۰ سال با انحراف استاندارد ۷/۳۳ بود. از کل افراد گروه نمونه، ۶۷/۷۵٪ نفر مجرد و ۳۲/۲۵٪ نفر متأهل بودند. همچنین از دیگر خصوصیات گروه نمونه می‌توان به تحصیلات آن‌ها اشاره کرد که در پژوهش حاضر ۵/۲۵٪ دارای مدرک تحصیلی زیر دیپلم، ۵۱/۷۵٪ دارای مدرک دیپلم، ۳۵/۲۵٪ دارای مدرک لیسانس و ۷/۷۵٪ دارای مدرک تحصیلی فوق‌لیسانس بودند.

<sup>۱</sup> Zimbaro Time Perspective Inventory

<sup>۲</sup> Past Negative

<sup>۳</sup> Present Hedonistic

<sup>۴</sup> Future

<sup>۵</sup> Past Positive

<sup>۶</sup> Present Hedonistic

<sup>۷</sup> NEO- Five Factor Inventory

<sup>۸</sup> Costa & McCrae

دوم و پس از اصلاح، تمامی گویه‌ها مقدار CVI مناسبی داشتند. شاخص روایی محتوی کل آزمون (میانگین همه گویه‌ها) برابر با ۰/۸۳ بود.

**روایی سازه:** جهت بررسی روایی سازه و میزان انسجام درونی پرسشنامه چشم‌انداز زمان با مؤلفه‌های آن، ضرایب همبستگی بین خرده مقیاس‌ها و نمره کل مورد محاسبه قرار گرفت که خلاصه نتایج آن در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. ماتریس همبستگی نمره کلی چشم‌انداز زمان و مؤلفه‌های آن

متغیر	گذشته منفی	حال خوش‌گذران	آینده نگر	گذشته مثبت	حال منفعل
ضریب پیرسون	**۰/۶۶۳	**۰/۴۴۸	**۰/۵۸۱	**۰/۶۱۶	**۰/۵۹۴
سطح معناداری	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱

همان‌گونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود تمام مؤلفه‌های چشم‌انداز زمان با نمره کلی این مقیاس رابطه معنی‌دار دارند. در مجموع الگوی ضرایب همبستگی در جدول شماره ۱ نشان می‌دهد که روابط درونی خوبی بین مؤلفه‌ها وجود دارد.

برای برآورد پایایی پرسشنامه چشم‌انداز زمان از شاخص آلفای کرونباخ استفاده شده است، چراکه این روش برای محاسبه هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری از جمله پرسشنامه‌ها یا آزمون‌هایی که خصیصه‌های مختلف را اندازه‌گیری می‌کند بکار می‌رود. در این‌گونه ابزارها، پاسخ هر سؤال می‌تواند مقادیر عددی مختلف را اختیار کند [۳۵]؛ که نتایج آن در جدول ۲ ارائه گردیده است.

جدول ۲. تعداد پرسش و میزان همسانی درونی (آلفای کرونباخ) برای هر عامل و کل پرسشنامه

عامل	تعداد سؤالات	ضریب آلفای کرونباخ
گذشته منفی (PN)	۹	۰/۶۵۸
خوش‌گذران در زمان حال (PH)	۱۰	۰/۷۲۵
آینده‌نگر (F)	۶	۰/۶۸۱
گذشته مثبت (PP)	۷	۰/۶۷۸
منفعل در زمان حال (PF)	۴	۰/۶۷۷
کل مقیاس (ZTPI)	۳۶	۰/۷۱

همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد، کل مقیاس و مؤلفه‌های آن از پایایی مطلوبی برخوردار هستند. همچنین در ادامه از روش بازآزمایی مجدد با فاصله ۱۵ روز، نیز استفاده گردید که میزان ضریب پایایی بازآزمایی برابر با ۰/۸۱ به دست آمد.

**روایی هم‌زمان:** همچنین جهت بررسی روایی هم‌زمان مقیاس چشم‌انداز زمان با مقیاس پنج عامل بزرگ شخصیت فرم کوتاه (NEO-FFI-60) وارد تحلیل قرار گرفت که

مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای نمره‌گذاری می‌شود. این پرسشنامه پنج ویژگی شخصیتی که شامل روان‌آزرده‌گرایی<sup>۱</sup> (N)، برونگرایی<sup>۲</sup> (E)، گشودگی<sup>۳</sup> (O)، موافق بودن<sup>۴</sup> (A) و با وجدان بودن<sup>۵</sup> (C) می‌باشد را مورد سنجش قرار می‌دهد.

در خصوص اعتبار این پرسشنامه مطالعات زیادی حاکی از آن است که زیر مقیاس‌های NEO-FFI از همسانی درونی خوبی برخوردارند. به‌عنوان مثال کاستا و مک‌کری (۱۹۹۲) ضریب آلفای کرونباخ بین ۰/۶۸ تا ۰/۸۶ را گزارش کرده‌اند [۳۲]. نتایج مطالعه مورادیان و نزلک<sup>۶</sup> [۳۳] نیز حاکی از آن است که آلفای کرونباخ ابعاد A، O، E، N و C به ترتیب عبارت از ۰/۸۴، ۰/۷۵، ۰/۷۴، ۰/۷۵ و ۰/۸۳ است. در ایران نیز فرم کوتاه پرسشنامه NEO-FFI توسط انیسی و همکاران [۳۴] هنجاریابی شده و آلفای کرونباخ ابعاد A، O، E و C به ترتیب ۰/۸، ۰/۵۸، ۰/۳۹، ۰/۶ و ۰/۸ بوده است. نتایج نشان می‌دهد که این آزمون برای جامعه ایرانی دارای روایی و اعتبار مناسبی است.

## نتایج

برای بررسی خصوصیات روان‌سنجی پرسشنامه چشم‌انداز زمان انواع مختلفی از پایایی و روایی مدنظر قرار گرفت. جهت بررسی پایایی از آلفای کرونباخ و جهت روایی پرسشنامه از روایی محتوا، روایی سازه و روایی عاملی استفاده شد.

**روایی محتوا:** نوعی روایی است که معمولاً برای بررسی اجزای تشکیل‌دهنده یک ابزار اندازه‌گیری به کار برده می‌شود و توسط متخصصین تعیین می‌شود. به‌منظور رواسازی مقیاس چشم‌انداز زمان، نخست پرسشنامه مذکور به زبان فارسی ترجمه شده، سپس ترجمه آن در اختیار مترجمی که به زبان انگلیسی تسلط کامل داشت، قرار داده شد تا نسبت به معادل بودن محتوای ترجمه فارسی پرسشنامه با محتوای اصلی آن اطمینان حاصل شود. در مرحله بعد نسخه اصلی به همراه نسخه ترجمه شده در اختیار هشت نفر از اساتید گروه روان‌شناسی قرار گرفت تا از جهت روایی محتوا مورد ارزیابی قرار گیرد. در بررسی شاخص روایی محتوی CVI در مرحله اول ۳۱ گویه مقدار ۰/۷۹ یا بیشتر دریافت کرده بودند و ۵ مورد نیازمند اصلاح بود. در مرحله

<sup>1</sup> Neuroticism

<sup>2</sup> Extraversion

<sup>3</sup> Openness Experience

<sup>4</sup> Agreeableness

<sup>5</sup> Conscientiousness

<sup>6</sup> Mooradian & Nezlak

خلاصه نتایج آن در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. همبستگی پنج عامل شخصیت با زیر مقیاس‌های چشم‌انداز

متغیر		زمان				
متغیر	روان آزرده‌گی	برون‌گرایی	گشودگی	موافق بودن	باوجدان بودن	
گذشته منفی	*۰/۷۲	*-۰/۵۲	*-۰/۱۸	*-۰/۳۸	-۰/۰۶	
گذشته مثبت	*-۰/۵۴	*۰/۴۸	۰/۱۲	*۰/۴۶	۰/۰۹	
آینده	*۰/۱۶	۰/۰۹	*۰/۲۶	-۰/۰۴	*۰/۷۸	
حال خوش‌گذران	-۰/۰۳	*۰/۷۱	*۰/۶۲	-۰/۰۸	*-۰/۲۱	
حال منفعل	*۰/۴۲	*-۰/۶۱	*-۰/۳۷	-۰/۰۱۱	*-۰/۲۳	

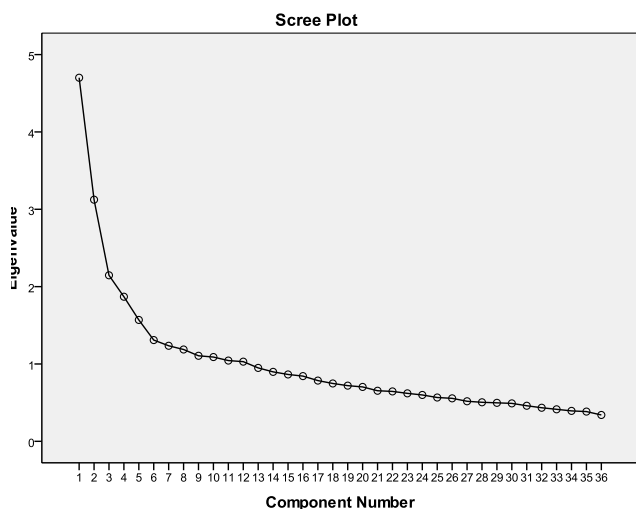
بارتلت<sup>۳</sup> ( $Bts=2885/15$ ) پنج عامل به دست آمد. در این پژوهش نتایج تحلیل عامل اکتشافی نشان داده است که پرسشنامه چشم‌انداز زمان از پنج عامل تشکیل شده است که مقدار واریانس تبیین شده برای هر یک از عوامل از عامل اول تا پنجم به ترتیب ۱۳/۰۵، ۸/۶۷، ۵/۹۶، ۵/۱۹ و ۴/۳۶ برآورد شده است که در مجموع ۳۷/۲۵ از واریانس کل را تبیین می‌کند. نتایج در جدول ۴ ارائه گردیده است. برای تصمیم‌گیری در مورد اینکه کدام عوامل باید استخراج شوند، از نمودار سنگریزه نیز می‌توان استفاده کرد که در نمودار ۱ ارائه شده است.

جدول ۴. نتایج تحلیل عامل اکتشافی پرسشنامه چشم‌انداز زمان

عامل	ارزش ویژه	درصد واریانس تبیین شده	درصد تراکمی واریانس تبیین شده
اول	۴/۷	۱۳/۰۵	۱۳/۰۵
دوم	۳/۱۲	۸/۶۷	۲۱/۷۲
سوم	۲/۱۴	۵/۹۶	۲۷/۶۹
چهارم	۱/۸۷	۵/۱۹	۳۲/۸۹
پنجم	۱/۵۶	۴/۳۶	۳۷/۲۵

همان‌طور که جدول ۳ نشان می‌دهد، به‌طور کلی بین مؤلفه‌های چشم‌انداز زمان با ویژگی‌های شخصیتی در سطح  $p < ۰/۰۵$  رابطه معنی‌دار وجود دارد. همچنین جدول ۳ نشان می‌دهد که گذشته منفی با ویژگی‌های شخصیتی روان آزرده‌گی، برون‌گرایی، گشودگی و موافق بودن رابطه منفی معنی‌دار دارد و فقط با مؤلفه باوجدان بودن رابطه منفی معنی‌دار، همچنین با برون‌گرایی و موافق بودن رابطه مثبت معنی‌دار دارد و با گشودگی و باوجدان بودن رابطه معنی‌داری ندارد. درباره مؤلفه آینده‌نگر همان‌طور که جدول ۳ نشان می‌دهد این مؤلفه با روان آزرده‌گی، گشودگی و باوجدان بودن رابطه مثبت معنی‌دار دارد. همچنین با برون‌گرایی و گشودگی رابطه مثبت معنی‌دار و با روان آزرده‌گی و موافق بودن رابطه معنی‌داری ندارد. همچنین مؤلفه حال منفعل نیز با روان آزرده‌گی رابطه مثبت معنی‌دار و با برون‌گرایی، گشودگی و باوجدان بودن رابطه منفی معنی‌دار دارد در حالی که این مؤلفه با موافق بودن رابطه معنی‌دار ندارد.

**روایی عاملی:** نوعی روایی می‌باشد که از طریق تحلیل عاملی به دست می‌آید. به‌منظور بررسی روایی عاملی و از آنجایی که این پرسشنامه در فرهنگ دیگر ساخته و عاملیابی شده و در ایران برای اولین بار است که مورد استفاده قرار می‌گیرد از روش تحلیل عامل اکتشافی استفاده می‌شود. در روش تحلیل عامل اکتشافی از آزمون اسکری<sup>۱</sup> و روش چرخش متعامد از نوع واریماکس استفاده شد و با استناد به نتایج معنی‌داری ( $P=۰/۰۰۰۱$ )، آزمون کیزر مایر الکین<sup>۲</sup> ( $KMO=۰/۷۷۵$ ) و کرویت



نمودار ۱. نمودار سنگریزه

همان‌طور که جدول ۵ نشان می‌دهد و بر طبق تحلیل عامل اکتشافی ۹ سؤال روی عامل اول (گذشته منفی)، ۱۰ سؤال روی عامل دوم (خوش‌گذران در زمان حال)، ۶ سؤال روی عامل سوم (آینده‌نگر)، ۷ سؤال روی عامل چهارم (گذشته مثبت) و ۴ سؤال روی عامل پنجم (منفعل در زمان حال) بارگذاری شده‌اند.

<sup>1</sup> Scree test

<sup>2</sup> Kaiser-Meyer-Olkin Measure

<sup>3</sup> Bartlett

جدول ۵. بار عاملی چرخش یافته پرسشنامه چشم‌انداز زمان

سؤال	عامل اول	عامل دوم	عامل سوم	عامل چهارم	عامل پنجم
۷	۰/۳۵۹				
۱۳	۰/۳۶۲				
۱۴	۰/۶۳۳				
۱۵	۰/۶۹۴				
۱۶	۰/۴۶۹				
۱۷	۰/۵۲				
۱۸	۰/۶۰۶				
۲۶	۰/۴۰۱				
۲۷	۰/۴۴۸				
۱		۰/۴۹۱			
۲		۰/۶۶۶			
۳		۰/۷۲۷			
۴		۰/۴۶۷			
۵		۰/۴۱۱			
۶		۰/۵۰۴			
۸		۰/۴۴۸			
۱۹		۰/۲۸۴			
۲۱		۰/۴۰۵			
۲۲		۰/۴۴۵			
۳۰			۰/۶۷۵		
۳۱			۰/۷۳۸		
۳۲			۰/۴۷۴		
۳۳			۰/۵۹۳		
۳۴			۰/۵۹۹		
۳۶			۰/۴۸۱		
۲۰				۰/۳۷۸	
۲۳				۰/۶۶۶	
۲۴				۰/۵۲۴	
۲۵				۰/۶۳۶	
۲۸				۰/۴۴۰	
۲۹				۰/۴۰۷	
۳۵				۰/۲۵۴	
۹	۰/۶۸۷				
۱۰	۰/۶۷۶				
۱۱	۰/۷۴۹				
۱۲	۰/۵۶۶				

مقدار شاخص ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب و ریشه مجذورات میانگین باقیمانده استاندارد شده که به باقیمانده مدل مربوط است بین صفر و یک در نوسان است و هر چه مقدار آن کوچک‌تر باشد نشان‌دهنده برازش مدل است. زمانی که مقدار این آماره کوچک‌تر از ۰/۰۶ باشد، مدل از برازش قابل قبولی برخوردار می‌باشد که با توجه به آنکه شاخص مذکور در این پژوهش ۰/۰۵۱ و ۰/۰۶۷ به دست آمده، می‌توان گفت که مدل از برازش برخوردار است. مقادیر شاخص نیکویی برازش، شاخص تعدیل شده نیکویی برازش، شاخص برازش تطبیقی، شاخص برازش افزایشی و شاخص برازش هنجار شده بین صفر و یک در نوسان می‌باشند. هر چه مقدار این شاخص‌ها بزرگ‌تر باشد نشان‌دهنده برازش بهتر مدل است، زمانی که مقدار این آماره‌ها بزرگ‌تر از ۰/۹ باشد، مدل از برازش برخوردار می‌باشد که با توجه به آنکه شاخص‌های مذکور در این پژوهش به ترتیب برابر با ۰/۸۸، ۰/۸۶، ۰/۹۰، ۰/۸۹ و ۰/۸۹ می‌باشند، می‌توان گفت که مدل از برازش قابل قبولی برخوردار است. نمودار ساختاری تحلیل عاملی تأییدی در نمودار ۲ ارائه گردیده است.

جدول ۶. شاخص‌های نیکویی برازش الگوی اندازه‌گیری در کل آزمودنی‌های پژوهش

آماره	شاخص‌های نیکویی برازش
۵۰۲۸/۸۹	مجذور خی/درجه آزادی ( $\chi^2/df$ )
۰/۰۵۱	ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب <sup>۲</sup> (RMSEA)
۰/۰۶۷	ریشه مجذورات میانگین باقیمانده استاندارد شده <sup>۳</sup> (SRMR)
۰/۸۸	شاخص نیکویی برازش <sup>۴</sup> (GFI)
۰/۸۶	شاخص تعدیل شده نیکویی برازش <sup>۵</sup> (AGFI)
۰/۹۰	شاخص برازش تطبیقی <sup>۶</sup> (CFI)
۰/۸۹	شاخص برازش افزایشی <sup>۷</sup> (IFI)
۰/۸۹	شاخص برازش هنجار شده <sup>۸</sup> (NFI)

### بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به هدف پژوهش حاضر که بررسی خصوصیات روان‌سنجی مقیاس چشم‌انداز زمان زیمباردو بود، نتایج ضریب پایایی به دست آمده با استفاده از روش آلفای کرونباخ نشان داد که عامل‌های گذشته منفی، خوش‌گذران در زمان حال، آینده‌نگر، گذشته مثبت و منفعل در زمان

به‌منظور تأیید ساختار عاملی به دست آمده و آزمودن قدرت و معناداری سهم هر یک از عوامل در اندازه‌گیری پرسشنامه چشم‌انداز زمان، تحلیل عامل تأییدی با استفاده از برنامه لیزرل<sup>۱</sup> که به‌منظور آزمون انواع الگوهای مختلف اندازه‌گیری تهیه شده است، انجام شد. جدول ۶ مهم‌ترین پارامترهای اندازه‌گیری را نشان می‌دهد.

همان‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، با توجه به مقدار مجذور خی می‌توان بیان کرد که مدل مورد نظر از برازش کامل برخوردار نیست و مدل رد می‌شود، اما برای مدل‌های با حجم نمونه بزرگ، مجذور خی تقریباً همیشه به لحاظ آماری معنادار است، به همین دلیل برای برازش مدل‌ها، اندازه‌های دیگری توسعه یافته است. به‌عنوان مثال،

<sup>۱</sup> LISREL

<sup>۲</sup> Root Mean Square Error of Approximation

<sup>۳</sup> Standardized Root Mean Square Residual

<sup>۴</sup> Goodness of Fit Index

<sup>۵</sup> Adjusted Goodness of Fit Index

<sup>۶</sup> Comparative Fit Index

<sup>۷</sup> Incremental Fit Index

<sup>۸</sup> Normed Fit Index

نشان‌دهنده پنج عامل تحت عنوان گذشته منفی، خوش‌گذران در زمان حال، آینده‌نگر، گذشته مثبت و منفعل در زمان حال بود که در مطالعه حاضر نیز همین پنج عامل در تحلیل عاملی اکتشافی به دست آمد که البته گویه‌ها با چرخش همراه بود.

همچنین آن‌ها گزارش کردند که شاخص‌های ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب ( $RMSEA=0/057$ )، ریشه مجذورات میانگین باقیمانده استاندارد شده ( $CFI=0/086$ ) و شاخص برازش تطبیقی ( $SRMR=0/062$ ) برای این ابزار مناسب است که نتایج پژوهش حاضر نیز در راستای همین نتایج قابل تبیین است. همچنین مطالعه سرکووا و همکاران [۳۰] نیز نشان داد که پرسشنامه چشم‌انداز زمان از پنج عامل تشکیل شده است و البته نگرانی‌هایی درباره عامل منفعل در زمان حال برای این مقیاس وجود دارد که با توجه به نتایج پژوهش حاضر نیز در مورد این عامل، تعداد سؤالات کمی که در این عامل بارگذاری شدند در تأیید همین مطلب است، درحالی‌که نتایج مطالعه دالسیو [۶] سه عامل را برای این مقیاس نشان داد. از طرفی مطالعه مک‌کی و همکاران [۳۱] که روی ۹۱۳ نوجوان انگلیسی، ۸۱۵ نوجوان آمریکایی و ۶۶۷ بزرگسال استرالیایی انجام شد، نشان داد که مقیاس چشم‌انداز زمان از همسانی درونی خوبی برخوردار است اما در مورد روایی سازه، نتایج ضعیفی را نشان داد و اینکه بسیاری از سؤالات مشکل دارند و از بار عاملی ضعیفی برخوردار هستند. در تبیین نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر می‌توان گفت که منطبق با پیشینه مطالعاتی، پرسشنامه چشم‌انداز زمان در موقعیت‌های فرهنگی گوناگون مورد استفاده قرار گرفته است تا مشخص شود که آیا این ابزار برای بررسی‌های بین فرهنگی روایی و پایایی مطلوب را دارد یا خیر؟ مطالعات، نتایج مختلفی نشان داده‌اند که همه آن‌ها حاکی از تأثیر فرهنگ‌های مختلف بر روی این پرسشنامه دارد [۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰ و ۴۱]. نتایج بررسی در برخی موارد نشان می‌دهد که این تأثیر کم یا ناچیز است [۳۷ و ۳۸] اما نتایج بررسی در برخی فرهنگ‌ها نشان از وجود تفاوت‌هایی است که منشأ اجتماعی و فرهنگی دارد [۳۷ و ۴۰]. مثلاً در بعضی فرهنگ‌ها، عامل جدیدی با عنوان آینده منفی نیز اضافه شده است [۳۹ و ۴۱]. به عبارتی می‌توان گفت این پرسشنامه شامل ویژگی‌های شخصیتی است که برای اندازه‌گیری چشم‌انداز زمان وابسته به فرهنگ‌های مختلف، متفاوت است و بنابراین نیاز به مطالعات آینده‌نگر و بین فرهنگی ضرورت می‌یابد.

حال به ترتیب ۰/۶۵، ۰/۷۲، ۰/۶۸، ۰/۶۷، ۰/۶۷ و همچنین ضریب پایایی کل مقیاس ۰/۷۱ به دست آمد.

به‌منظور بررسی روایی این مقیاس از روش روایی محتوای روایی سازه و روایی هم‌زمان استفاده شد که نتایج نشان‌دهنده روا بودن این مقیاس بود. به عبارتی با استفاده از روش همسانی درونی نتایج نشان داد که بین کل مقیاس و مؤلفه‌های آن همبستگی بالایی وجود دارد که نشان می‌دهد روابط درونی خوبی بین مؤلفه‌ها برقرار است. همچنین نتایج نشان داد که عامل‌های مقیاس چشم‌انداز زمان با ویژگی‌های شخصیتی نئو فرم کوتاه، رابطه معنی‌دار دارند.

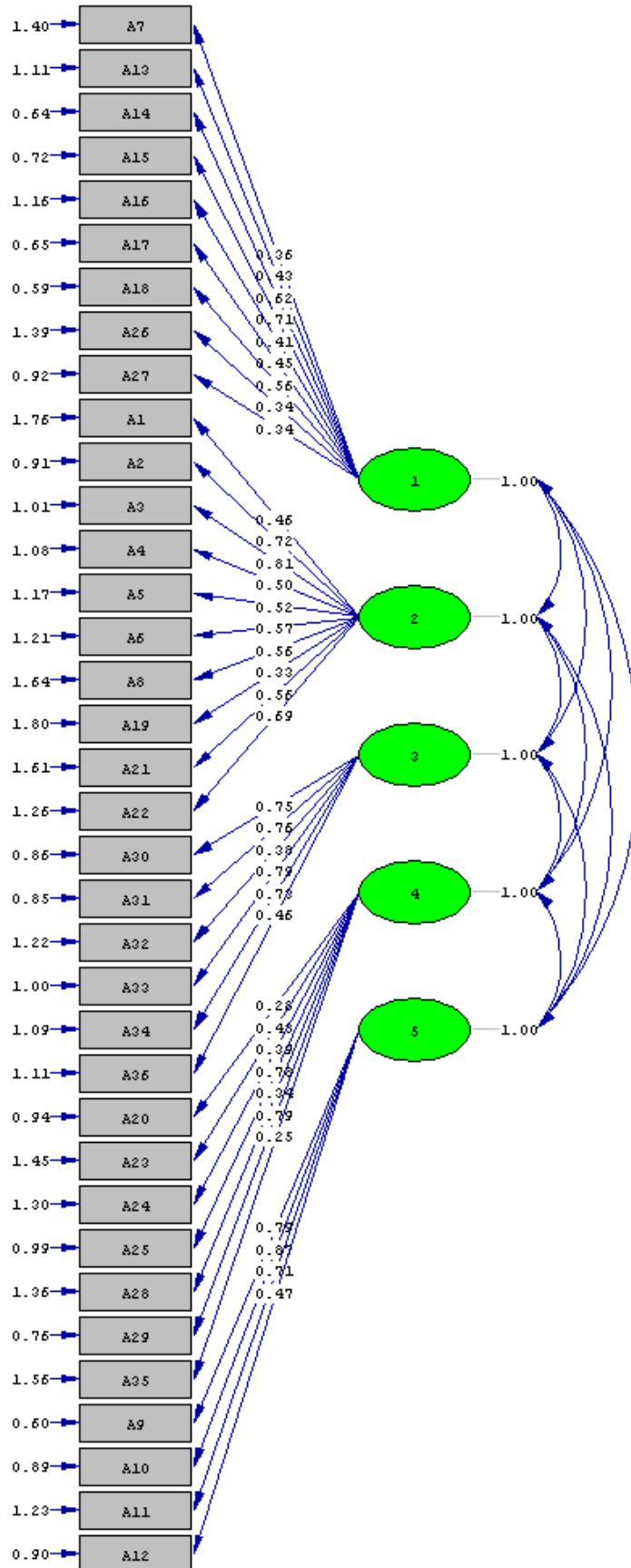
در بررسی روایی عاملی مقیاس با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی و با ارزش ویژه ۱/۵، نتایج حاکی از وجود ۵ عامل بود که در مجموع ۳۷/۲۵ درصد واریانس کل را تبیین می‌کند که نسبت به نسخه اصلی با تغییراتی در برخی از گویه‌ها و چرخش سؤالات در هر عامل همراه بود. بر اساس این نتایج در عامل گذشته منفی گویه‌های ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۶ و ۲۷ قرار گرفته‌اند. در عامل خوش‌گذران در زمان حال گویه‌های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۸، ۱۹، ۲۱ و ۲۲، در عامل آینده‌نگر گویه‌های ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴ و ۳۶، در عامل گذشته مثبت گویه‌های ۲۰، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۸، ۲۹ و ۳۵ و در عامل منفعل در زمان حال گویه‌های ۹، ۱۰، ۱۱ و ۱۲ بارگذاری شده‌اند. لازم به ذکر است که در نسخه اصلی (به زبان انگلیسی) گویه ۷ در عامل گذشته مثبت، گویه ۲۹ در عامل گذشته منفی و گویه ۲۱ در عامل حال منفعل بارگذاری شده‌اند.

در بررسی روایی عاملی مقیاس از تحلیل عاملی تأییدی نیز استفاده شد که نتایج تحلیل عاملی تأییدی حاکی از برازش خوب مدل در تعیین عامل‌ها بود. بر اساس این تحلیل نتایج به دست آمده از تمامی شاخص‌های برازش از جمله ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب ( $0/051$ )، ریشه مجذورات میانگین باقیمانده استاندارد شده ( $0/067$ )، شاخص نیکویی برازش ( $0/88$ )، شاخص تعدیل شده نیکویی برازش ( $0/86$ )، شاخص برازش تطبیقی ( $0/90$ )، شاخص برازش افزایش ( $0/89$ ) و شاخص برازش هنجار شده ( $0/89$ ) نشان‌دهنده برازش قابل قبول مدل بعد از تغییرات در گویه‌ها بود.

با توجه به نتایج به دست آمده در مورد اعتبار یابی مقیاس چشم‌انداز زمان که بیانگر پایایی و روایی این مقیاس در جمعیت زنان و مردان تهرانی است، می‌توان گفت نتایج به دست آمده با برخی یافته‌های پژوهش‌های قبلی هماهنگ است. به‌عنوان مثال نتایج پژوهش زیمباردو و بوید (۲۰۰۲)



نمودار ۲. نمودار ساختاری تحلیل عاملی تأییدی



- 6- D' Alessio, M., Guarino, A., Depascalis, V. & Zimbardo, P. G. (2003). Testing Zimbardo's Stanford Time Perspective Inventory (STPI) - Short Form: An Italian study. *Time & Society*, Vol. 12, No. 2/3, pp. 333-347.
- 7- Lewin, K. (1951) *Field Theory in the Social Sciences: Selected Theoretical Papers*. New York: Harper.
- ۸- شکرکن، حسین؛ برادران رفیعی، علی محمد؛ ماهر، فرهاد و غروی، سید محمد (۱۳۹۰). مکتب‌های روان‌شناسی و نقد آن (جلد دوم)، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- 9- Nuttin, J.R. (1985) *Future Time Perspective and Motivation: Theory and Research Method*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- 10-Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (1999). Time perspective: A valid, reliable individual differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, No.77, pp. 1271-1288.
- 11-Bandura, A. (1997). "Self-efficacy: toward a unifying theory of behavior change". *Psychological Review*, No. 84, pp.191-215.
- 12- Zimbardo, P. G. (2002). Just think about it: Time to take our time. *Psychology Today*, No. 35, pp. 62.
- 13-Boniwell, I. (2005). Beyond time management: How the latest research on time perspective and perceived time use can assist clients with time-related concerns. *International Journal of Evidence Based Coaching and Mentoring*, Vol. 3, No. 2, pp.61-74.
- 14-Seginer, R. (2003). Adolescent future orientation in culture and family settings. In W.Friedlmeier, P. Chakkarath, & B. Schwarz (Eds.), *Culture and human development: The importance of cross-cultural research to the social sciences* (pp. 231-252). Lisse, the Netherlands: Swets & Zeitlinger Publishers.
- 15-Kazakina, E. (1999). Time perspective of older adults: Relationships to attachment style, psychological well-being and psychological distress. Unpublished dissertation of Columbia University.
- 16-Sircova, A., & Mitina, O. V. (2008). Возрастная динамика временных ориентаций личности [Developmental dynamics of time orientations]. *Voprosi Psikhologii*, No. 2, pp. 41-54.

به‌طورکلی با توجه به نتایج پژوهش حاضر می‌توان نتیجه گرفت که پرسشنامه چشم‌انداز زمان با توجه به تحلیل عاملی اکتشافی انجام شده بر روی ۳۶ گویه و به دست آمدن پنج عامل و تغییرات به وجود آمده در برخی از گویه‌ها در عامل‌های مربوطه، می‌تواند در جامعه و فرهنگ ما قابل استفاده باشد؛ بنابراین شاید بتوان گفت نتایج به دست آمده بیانگر آن است که ویژگی‌های شخصیتی چشم‌انداز زمان تحت تأثیر فرهنگ و ارزش حاکم بر جامعه است و این ویژگی‌ها با توجه به فرهنگ جامعه ایرانی با تغییراتی همراه است.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر این بود که این پژوهش بر روی افراد بزرگ‌سال شهر تهران انجام شد. لذا پیشنهاد می‌شود که اعتباریابی این مقیاس را در دوره‌های رشدی مختلف از جمله نوجوانی در ایران بررسی نمایند، چنانچه ادبیات پژوهشی نشان‌دهنده موارد خاصی از چشم‌انداز زمان در دوره نوجوانی است [۴۲، ۴۳]. همچنین از آنجایی که به نظر می‌رسد، ارزش‌های حاکم بر فرهنگ بر مقیاس چشم‌انداز زمان مؤثر است، پیشنهاد می‌شود این مقیاس در سایر خرده فرهنگ‌های ایران نیز مورد بررسی قرار گیرد. در انتها نیز از آنجا که مطالعات اخیر این حوزه بر روی درمان‌های روان‌شناختی مبتنی بر چشم‌انداز زمان متمرکز شده [۴۴، ۴۵، ۴۶]، پیشنهاد می‌شود تا در ایران نیز نتایج به‌کارگیری برنامه‌های درمانی مبتنی بر چشم‌انداز زمان بررسی گردد.

#### منابع

- ۱- گل پرور، محسن؛ برازنده، امین و جوادیان، زهرا (۱۳۹۳). رابطه پنج عامل بزرگ شخصیت با باور به دنیای عادلانه و نا عادلانه و باورهای جبران عدالت. *مجله روان‌شناسی بالینی و شخصیت*، سال ۲۱، شماره ۱۰، صص ۶۱-۷۴.
- 2- Anna Murol, A., Castellà, J., Sotoca, C., Estaún, S., Valero, S. & Gomà-i-Freixanet, M. (2015). To what extent is personality associated with time perspective? *Anales de psicología*, Vol. 31, No. 2, pp. 488-493.
- ۳- هارتناک، یوستوس (۱۳۷۶). نظریه معرفت فلسفه کانت، ترجمه غلامعلی حداد عادل، تهران: انتشارات فکر روز.
- 4- Janet P. (1928) *L'évolution de la mémoire e de la notion du temps*. Paris: Chanine.
- 5- Fraisse P. (1957) *Psychologie du temps*. Paris: PUF.

- 27-Oyanadel, C., & Buela-Casal, G. (2014). Time Perception and Psychopathology: Influence of Time Perspective on Quality of Life of Severe Mental Illness. *Actas Espanolas de Psiquiatria*, Vol. 42, No. 3, pp. 99-107.
- 28-Guthrie, L. C., Butler, S. C., Lessl, K., Ochi, O., & Ward, M. M. (2014). Time Perspective and Exercise, Obesity, and Smoking: Moderation of Associations by Age. *American Journal of Health Promotion*, Vol. 29, No. 1, pp. 9-16.
- 29-McGrath, J. E., & Kelly, J. R. (1986). Time and human interaction: Toward a social psychology of time. New York: Guilford.
- 30-Sircova, A., van de Vijver, F. J. R., Osin, E., Milfont, T. L., Fieulaine, N., Kislali- Erginbilic, A., et al. (2014). A global look at time: A 24-country study of equivalence of the Zimbardo Time Perspective Inventory. *SAGE Open*, Vol. 4, No. 1, pp. 1-12.
- 31-McKay, MT., Worrell, FC, Temple, EC., Perry, JI., Cole, J. C. Mello, ZR. (2015). less is not always more: The case of the 36-item short form of the Zimbardo Time Perspective Inventory. *Personality and Individual Differences* No. 72, pp. 68-71.
- ۳۲-روشن چسلی، رسول؛ شعیری، محمدرضا؛ عطری فرد، مهدیه؛ نیکخواه، اکبر؛ قائم مقامی، بهاره؛ رحیمی راد، اکرم (۱۳۸۵). بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه شخصیتی ۵ عاملی نئو فرم کوتاه. روان‌شناسی بالینی و شخصیت (دانشور رفتار سابق)، دوره ۱۳، شماره ۱۶، صص ۲۷-۳۶.
- 33-Mooradian, T. A., & Nezlek, J. B. (1996). Comparing the NEO-FFI and Sauciers's mini-markers as measures of the Big Five. *Personality and Individual Differences*, No. 21, pp. 213-216.
- ۳۴-انیسی جعفر، مجدیان محمد، جوشن لو محسن، گوهری کامل زهرا (۱۳۹۰). بررسی اعتبار و روایی فرم کوتاه پرسشنامه پنج عاملی نئو در دانشجویان. مجله علوم رفتاری. دوره ۵، شماره ۴، صص ۱۷-۱۸.
- ۳۵-سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه. (۱۳۷۷). روش های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگاه.
- 17-Boniwell, I., & Zimbardo, P. (2004). Balancing time perspective in pursuit of optimal functioning. In P. A. Linley & S. Joseph (Eds.), *Positive psychology in practice* (pp. 165 178). Hoboken, NJ: Wiley.
- 18-Laghi, F., Baiocco, R., D'Alessio, M., & Gurrieri, G. (2009). Suicidal ideation and time perspective in high school students. *European Psychiatry*, No. 24, pp. 41-46.
- 19-Boniwell, I., Osin, E., Linley, P. A., & Ivanchenko, G. (2010). Aquestion of balance: Examining relationships between time perspective and measures of well-being in the British and Russian student samples. *Journal of Positive Psychology*, No. 5, pp. 24-40.
- 20-Drake, L., Duncan, E., Sutherland, F., Abernethy, C., & Henry, C. (2008). Time perspective and correlates of well-being. *Time & Society*, No. 17, pp. 47-61.
- 21-Zhang, J. W., Howell, R. T., & Stolarski, M. (2012). Comparing Three Methods to Measure a Balanced Time Perspective: The Relationship between a Balanced Time Perspective and Subjective Well-Being. *Journal of Happiness Studies*, No. 13, pp. 1-16.
- 22-Shipp, A. J., Edwards, J. R., & Lambert, L. S. (2009). Conceptualization and measurement of temporal focus: The subjective experience of the past, present, and future. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, No. 110, pp. 1-22.
- 23-Van Beek, W., Berghuis, H., Kerkhof, A. J. F. M., & Beekman, A. T. F. (2011). Time perspective, personality and psychopathology: Zimbardo's time perspective inventory in psychiatry. *Time & Society*, No. 20, pp. 364-374.
- 24-Daugherty, J. R., & Brase, G. L. (2010). Taking time to be healthy: Predicting health behaviors with delay discounting and time perspective. *Personality and Individual Differences*, No. 48, pp. 202- 207.
- 25-Hamilton, J., Kives, K., Micevski, V., & Grace, S. (2003). Time perspective and health promoting behavior in a cardiac rehabilitation population. *Behavioral Medicine*, 28, 132-139.
- 26-Ferrari, & Diaz-Morales, J. (2007). Procrastination: Different time orientations reflect different motives. *Journal of Research in Personality*, No. 41, pp. 707-714.

- 37-Unger, A., Papastamatelou, J., Gassemi, K., & Lu, A. (2014). The Relationship between the Zimbardo Time Perspective Inventory (ZTPI) and the Hofstede-Dimensions: Preliminary Empirical Evidence from Germany, Morocco, and China. *Open Journal of Social Sciences*, Vol. 2, No. 5, pp.100.
- 38-Wang, Y., Chen, X., Cui, J. & Liu, L. (2015). Testing the Zimbardo Time Perspective Inventory in the Chinese context, *PsyCh Journal*, Vol. 4, No. 3, pp. 160-175.
- 39-Košťál, J., Klicperová-Baker, M., Lukavská, K., & Lukavský, J. (2015). Short version of the Zimbardo Time Perspective Inventory (ZTPI-short) with and without the Future-Negative scale, verified on nationally representative samples. *Time & Society*, 0961463X15577254.
- 40-McKay, M. T., Worrell, F. C., Temple, E. C., Perry, J., & Cole, J. C. (2014). A critical examination of the reliability and validity of the SZTPI-15 in British, American and Australian samples. *Personality and Individual Differences*, No. 69, pp. 168-172.
- 41-Carelli, M. G., Wiberg, B. & Wiberg, M. (2011). Development and Construct Validation of the Swedish Zimbardo Time Perspective Inventory, *European Journal of Psychological Assessment*, Vol. 27, No. 4, pp. 220-227.
- 42-Perry, J. L., McKay, M. T., Worrell, F. C., Živkovič, U., Mello, Z. R., & Musil, B. (2015). Measuring time perspective in adolescents: Can you get the right answer by asking the wrong questions? *Personality and Individual Differences*, No. 78, pp. 53-57.
- 43-Laghi, F., Pallini, S., Baumgartner, E., & Baiocco, R. (2015). Parent and peer attachment relationships and time perspective in adolescence: Are they related to satisfaction with life? *Time & Society*, Vol. 25, No. 1, pp. 24-39.
- 44-Sword, R. M., Sword, R. K., Brunskill, S. R., & Zimbardo, P. G. (2014). Time perspective therapy: A new time-based metaphor therapy for PTSD. *Journal of Loss and Trauma*, Vol. 19, No. 3, pp. 197-201.
- 45-King, R. B., & Gaerlan, M. J. M. (2015). The role of time perspectives in the use of volitional strategies. *Psychological Studies*, Vol. 60, No. 1, pp. 1-6.
- 46-Oyanadel, C., & Buela-Casal, G. (2014). Time Perception and Psychopathology: Influence of Time Perspective on Quality of Life of Severe Mental Illness. *Actas Espanolas de Psiquiatria*, Vol. 42, No. 3, pp. 99-107.

### پیوست: پرسشنامه چشم‌انداز زمان

۱	کارهایم را نسنجیده انجام می‌دهم.
۲	وقتی به موسیقی مورد علاقه ام گوش می‌دهم، اغلب همه چیز را فراموش می‌کنم.
۳	تلاش میکنم تا جایی که ممکن است هر ساعت از زندگی ام را به بهترین وجه بگذرانم.
۴	ایده آلم این است که هر روز را طوری زندگی کنم که گویا آخرین روز زندگی من است.
۵	من آبی و سریع تصمیم میگیرم.
۶	ریسک کردن مانع کسل کننده شدن زندگی ام می‌شود.
۷	گذشته خاطرات ناخوشایند زیادی با خود دارد و من ترجیح می‌دهم درباره ی آنها فکر نکنم.
۸	خطر می‌کنم تا هیجان را وارد زندگی ام کنم.
۹	زندگی من را قسمت و سرنوشت تعیین کرده است.
۱۰	برای بدست آوردن آنچه که می‌خواهم، به شانس بیشتر از تلاش و کار معتقدم.
۱۱	حقیقتاً شما نمی‌توانید برای آینده برنامه ریزی کنید، زیرا همه چیز خیلی تغییر می‌کند.
۱۲	زندگی من توسط نیروهایی که نمی‌توانم بر آنها تاثیر بگذارم، کنترل می‌شود.
۱۳	اغلب به این فکر می‌کنم که در زندگی ام باید چه کارهای متفاوتی انجام می‌دادم، که نندادم.
۱۴	در گذشته اشتباهات زیادی کردم، ای کاش می‌توانستم آنها را جبران کنم.
۱۵	فراموش کردن تصاویر ناخوشایند گذشته، برایم سخت است.
۱۶	اغلب درباره ی چیزهای بدی که در گذشته برایم اتفاق افتاده فکر می‌کنم.
۱۷	معمولاً به چیزهای خوبی که در زندگی ام از دست دادم، فکر می‌کنم.
۱۸	تجارب دردناک گذشته، مدام در ذهنم مرور می‌شوند.
۱۹	اغلب از قلبم پیروی می‌کنم تا از مغز و عقلم (بیشتر احساساتی هستم تا معقول و منطقی).
۲۰	خاطرات شاد گذشته را به راحتی به یاد می‌آورم.
۲۱	خرج کردن پول برای لذایذ امروز، بهتر از ذخیره کردن آن برای امنیت فرداست.
۲۲	دوست دارم روابط نزدیکم با دوستان، پر شور و با حرارت باشد.
۲۳	تصاویر، صداها و رایحه های آشنای دوران کودکی اغلب خاطرات خوبی را به خاطر می‌آورد.
۲۴	فکر کردن درباره ی گذشته برایم لذت بخش است.
۲۵	در مجموع خاطرات خوب گذشته را بیشتر از خاطرات بد به خاطر می‌آورم.
۲۶	تصمیماتم اغلب بخاطر مردم و مسائل پیرامونم بوده است.
۲۷	اغلب به یاد می‌آورم که در گذشته به من بی‌توجهی شده یا مورد سوء استفاده قرار گرفتم.
۲۸	حسرت دوران کودکی ام را می‌خورم.
۲۹	حتی زمانی که دارم از حالم (اکنون) لذت می‌برم، شباهت آن با تجارب مثبت گذشته ام را مرور می‌کنم.
۳۰	برایم مهم است که کارها سر وقت انجام بشوند.
۳۱	وقتی می‌خواهم چیزی را بدست آورم، اهدافم را تنظیم کرده و روشهای دستیابی به هدف را بررسی می‌کنم.
۳۲	تعهداتم به دوستان و مسئولین را به موقع انجام می‌دهم.
۳۳	با طراحی برنامه های منظم، کارهایم را به موقع تمام می‌کنم.
۳۴	زمانی که بدانم کار مهمی را باید انجام دهم، بر سایر وسوسه ها و خواسته هایم غلبه می‌کنم.
۳۵	آداب و رسوم سنتی خانوادگی را که به طور منظم تکرار می‌شوند، دوست دارم.
۳۶	اگر انجام کارهای سخت و غیر جذاب به پیشرفتم کمک کند، حتما آنها را انجام میدهم.

### نحوه نمره‌گذاری پرسشنامه:

هر گزینه از یک تا ۵ نمره گذاری میشود به طوری که ۱= خیلی کم، ۲= کم، ۳= متوسط، ۴= زیاد، ۵= خیلی زیاد. این آزمون نمره کلی نداشته و زیر مقیاس‌های آن، از جمع نمرات مربوط به سوالات هر زیر مقیاس مشخص می‌شود. گذشته بد، سوالات: ۷-۱۳-۱۴-۱۵-۱۶-۱۷-۱۸-۲۶-۲۷، حال خوشگذران، سوالات: ۱-۲-۳-۴-۵-۶-۸-۱۹-۲۱-۲۲، آینده، سوالات: ۳۰-۳۱-۳۲-۳۳-۳۴-۳۶، گذشته خوب، سوالات: ۲۰-۲۳-۲۴-۲۵-۲۸-۲۹-۳۵، حال منفعل، سوالات: ۹-۱۰-۱۱-۱۲.

